

Ирена ПОЧЕК*

ЗАКОНИ ИЗ ОБЛАСТИ УМЈЕТНОСТИ У ЦРНОЈ ГОРИ – УПОРЕДНА ИСКУСТВА

Министарство културе, спорта и медија Црне Горе је, у Националном извјештају о културној политици у Црној Гори, навело да је први и основни циљ рада Министарства културе увођење европских стандарда у домаћу законску регулативу, као и доношење нових законских основа, компатибилних са савременим нормама европског законодавства у култури.

Овом приликом је важно истаћи да закони не значе и не представљају готово ништа уколико се не примјењују. Суштина је: постојање и примјена законске регулативе. Одлазећи амбасадор СР Њемачке у Црној Гори, г. Смит, изјавио је да је фасциниран убрзаним доношењем закона у Црној Гори, али и одсуством њихове примјене. У СР Њемачкој, каже, примјена закона је нешто о чему се никада не говори, она се подразумијева.

Најчешћи проблем који се помиње међу актерима у култури је недостатак новца и недостатак јасно дефинисане културне политике, као и законских рјешења која би стимулисала рад и положај умјетника у друштву.

Потребан је законски оквир који гарантује правну сигурност у области културе и умјетности, усклађен са европским стандардима, уз посебно суптилно поступање према умјетнику.

Ово је јако осјетљива област сваког друштва, нарочито друштва у транзицији, у такозваној ери глобализације (Црна Гора је мулти-етничка средина која је у процесу трансформације). Стога је важна активна сарадња државе на пољу културе у процесу придруживања Европској унији и међународним организацијама, уз уважавање националне и европске традиције.

Држава мора институционализовати и системски ријешити положај умјетника у Црној Гори, јер је евидентан недостатак стратешких докуме-

* Ирена Почек, секретар ФЛУ, Цетиње

ната националне културне политике и законске регулативе из ове области. Правна ситуација у култури Црне Горе је прилично несређена, на снази су закони из деведестих, у већем дијелу.

Један од основних задатака сваке државе, па би морао бити и ове, је креирање стимулативног амбијента за тржишну оријентацију институција културе, јер је нужно постављање умјетничког стварања на тржиште.

Приоритет законске регулативе у области културе у Црној Гори треба да буде доношење Закона о култури, који би био основа за стратегију културне политике, и низ нових закона који би произашли из њега.

Нормативним рјешењима треба посебно регулисати остваривање општег интереса у култури, а нарочито бригу о истакнутим културним ствараоцима, стимулативној пореској и царинској политици (пореске олакшице приликом продаје и куповине умјетничког дјела и царинске олакшице приликом извоза умјетничких дјела), доследној заштити интелектуалне својине, откупу умјетничких дјела и друго.

Што се тиче издвајања државе за културу, према подацима експертске групе Савјета Европе за оцјену Националног извјештаја, од цјелокупног државног Буџета 1,54% (без сектора за медије) иде на финансирање културе, од чега 92% овог буџета покрива фиксне трошкове, а 8% одлази на програмске активности!?

Суштинске промјене у култури Црне Горе су изостале, у недостатку извршавања побројаних задатака које држава треба да обави, а она готово да не показује интерес за проблеме умјетности.

Постојећи, важећи закони из области културе у Црној Гори су сљедећи:

1. Закон о заштити споменика културе из 1991. 1994. године;
2. Закон о обнови споменичког подручја Котора из 1991. године;
3. Закон о ревитализацији старих градова пострадалих у катастрофалном земљотресу од 15. априла 1979. године ;
4. Закон о музејској дјелатности из 1989, 1991, 1992, 1994. и 1997. године;
5. Закон о издаваштву из 1995. и 2002. године;
6. Закон о библиотечкој дјелатности из 1989, 1994. и 1997. године;
7. Закон о позоришној дјелатности из 2001. године;
8. Закон о кинематографији из 2008. године;
9. Закон о самосталним умјетницима из 1984. и 1985. године.

За разлику од министарстава културе других држава, на званичном сајту Министарства културе, спорта и медија Црне Горе, не можете погледати важеће прописе из културе.

Набрајајући формално важеће законе у култури, заправо може бити јасно које законе немамо и које области у култури нијесу нормативно дефинисане.

Лако је уочљиво да ликовна умјетност у Црној Гори није посебно нормативно дефинисана. Но, морам истаћи да сами ликовни умјетници великим дијелом сnose одговорност за то. Иницијатива о свим статусним и другим проблемима мора потећи, најприје, од њих самих, посебно путем сталешког удружења, које, најприје, треба да се бави таквим иницијативама.

Поменула сам потребу доношења Закона о култури, који се назива и „кровним законом”. Нажалост, у Црној Гори се и не говори о њему (односно, само у политичко-промотивним изјавама), а од бивших југословенских држава, једино је у Србији урађен пречишћени текст Нацрта закона о култури, који чека усвајање у Скупштини.

Основ Закона урадио је Институт за управно право, а резултат је рада Министарства културе Србије, матичних установа, комисија у којима је било ангажовано преко сто експерата из установа културе и стручњака из разних области.

Основна начела Нацрта су слобода културног стваралаштва, дјеловања и изражавања, уважавање европске и националне традиције. Нацртом закона дат је акценат на остваривање општег интереса у култури. Нормира се остваривање културне политике преко Националног савјета за културу, који броји 37 чланова, именују се субјекти у култури, прецизира се финансирање културних програма и пројеката, као и установљавање фондова за културу, а предвиђена је и могућност оснивања приватних установа културе.

У Црној Гори је неопходно доношење Закона о фонду за откуп умјетничких дјела, односно, системско установљавање фонда откупљених умјетничких дјела.

Наиме, у нашој држави не постоји систематизован и нормиран откуп умјетничких дјела. Откуп, и уколико се врши, повремен је, хаотичан и насумичан.

У Великој Британији постоји The Government Art Collection-GAC (Владина умјетничка збирка), која смјешта умјетничке радове у главне Владине зграде у Великој Британији, али и широм свијета, како би промовисала британску умјетност, културу и историју. Радови су размјештени на неколико стотина локација, укључујући и Downing Street, министарске канцеларије, као и дипломатска представништва, као што су Париз, Буенос Ајрес, Вашингтон и Пекинг. Од 1898. године, GAC броји збирку од 13.000 радова британских умјетника у различитим ликовним техникама и дисциплинама: сликама, скулптури, графици, цртежима, фотографијама, текстилу, видео радовима. Када год је то могуће, GAC прави умјетничке изложбе ових радова у музејима и галеријама у цијелој Великој Британији и у иностранству.

Зоран Живковић: „Barbara Summer”

У Аустрији, такође, постоји организовани откуп ликовних дјела. Једном годишње дјела се презентују на изложби у Парламенту Аустрије (Хала стубова), како би порески обвезници имали увид за шта су дали новац.

Што се тиче већ поменутог Националног извјештаја о културној политици Црне Горе, у одјељку 3.23., под називом *Лијеће умјетности*, осим кратког уводног дијела, који се односи на историјат ликовне умјетности у Црној Гори, дата су цијела три предлога шта треба урадити у овој области.

Но, чини се да је важније од тога шта је рекла експертска група Савјета Европе за оцјену поменутог Националног извјештаја.

Истичу да су имали свега четири дана на располагању и да при том нијесу посјетили ниједну институцију културе, нити су присуствовали ниједној културној манифестацији, позоришној представи, концерту.

Као велики проблем назначили су нетранспарентност. Директори институција културе, менаџери у култури, нијесу били укључени, нити су знали за његово постојање и садржај (Национални извјештај о културној политици у Црној Гори и Извјештај експертске групе Савјета Европе доступан је на сајту Министарства културе, одакле и потичу ови подаци).

У Хрватској, примјера ради, на снази је Закон о културним вијећима, која се оснивају при Министарству културе за поједина подручја умјетничког и културног стваралаштва, ради предлагања циљева културне политике. У остваривању тих задатака, Вијећа пружају стручну помоћ министру културе при доношењу годишњих и дугорочних програма јавних потреба у култури од интереса за Републику Хрватску.

Експертска група Савјета Европе је инсистирала да се одржи национална дебата на коју би биле позване све особе одговорне за област културе, што није урађено.

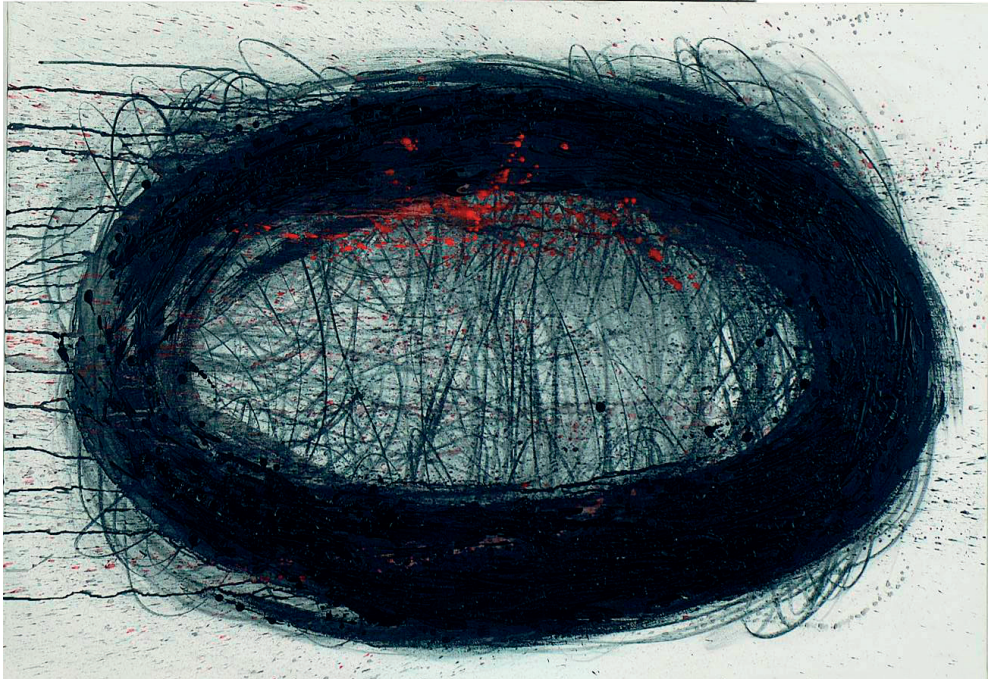
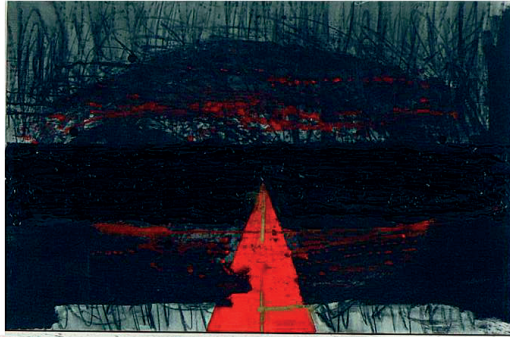
Неки од саговорника експертске групе били су мишљења да је државни систем генерално застарио. Финансијска ситуација, социјално осигурање и статус умјетника у земљи, под ризиком су. Недостају радни простори-атељеи за умјетнике.

У Француској, примјера ради, као вид помоћи ликовним умјетницима, Министарство културе Француске је спровело акцију стављања у употребу напуштених индустријских и трговачких локација.

Када говорим о ликовној умјетности код нас, морам рећи да сам, радећи раније у Удружењу ликовних умјетника Црне Горе, свједок да је поједине изложбе у Умјетничком павиљону у Подгорици посјетило и видјело неколико хиљада људи, много више него неку другу културну или спортску манифестацију.

Црна Гора се поноси ликовном умјетношћу и ликовним умјетницима, али могу закључити да нема адекватног, нити приближно једнако квалитетног односа државе према њој.

Надам се да ћу, макар малим дијелом, овим излагањем допринијети да се обрати пажња на положај умјетника уопште, а посебно ликовних умјетника. Био би претенциозан и немогућ покушај да се дају сва рјешења. Али уколико се покрене иницијатива са овог округлог стола за доношење Закона о култури (или, ако је већ има, учинити то транспарентним и доступним на начин на који се раде овако озбиљни закони), као и Закона о фонду за откуп умјетничких дјела, уз предлоге осталих уважених учесника, овај скуп би остварио сврху.

Наташа Ђуровић: „Из циклуса Ватра”, слика на платну, комбинована техника, 2005.